قازاق اۋىز ادەبيەتىنىڭ قازىناسى

اڭىز ـ ەرتەگىلەر

1

شينجياڭ حالىق باسپاسى

قازاق اۋىز ادەبيەتىنىڭ قازىناسى

ٴاسىل - ٴورنەكتەر

1

شينجياڭ حالىق باسپاسى

ٴۇرىمجى 2008

图书在版编目(CIP)数据

民间故事与传说 .1: 哈萨克文/布尔力克 编 . 乌鲁木齐:
新疆人民出版社， 2008.11
ISBN 978-7-228-12047-5

Ⅰ. 民 ... Ⅱ . 布 ... Ⅲ . — 哈萨克族 — 民间故事 — 作品集 — 中国 —
哈萨克语（中国少数民族语言） Ⅳ . I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字（2008）第 178648 号

责任编辑:阿布都哈依木
责任校对:马吾提
封面设计:夏提克

中国哈萨克民间文学大典 —

故事与传说 (哈萨克文)

(1)

布尔力克 编

新疆人民出版社出版
(乌鲁木齐市解放南路 348 号 邮政编码: 830001)
新疆新华书店发行
新疆八百印务有限公司印刷
880×1230 毫米 32 开本 10.875 印张
2008 年 11 月第 1 版 2008 年 11 月第 1 次印刷
印数: 1 — 3000

ISBN 978-7-228-12047-5 定价: 15.00 元

از ۇلتتاردىڭ تاڭداۋلى كىتاپتارىن شىعارۋعا ارنالعان مەملەكەتتىك قارجى ارقىلى دەمەلگەن نىشان

全国少数民族出版资金资助项目

جاۋاپتى رەداكتور: ٵبدىقايىم زىكريا ۇلى
كوررەكتور: ٵماۋلىت ٵشارىپ ۇلى
مۇقاباسىن جوبالاعان: شاتتىق اڭسا

قازاق اۋىز ادەبيەتىنىڭ قازىناسى —

اڭىز - ەرتەگىلەر

(1)

باسپاعا دايىنداعان: بىرلىك ناۋكەن ۇلى

*

شينجياڭ حالىق باسپاسى باستىردى
(ٷرىمجى قالاسى، وڭتۇستىك ازاتتىق كوشەسى، 348 - اۋلا)
شينجياڭ شينحۋا كىتاپ دۇكەنىنەن تاراتىلدى
شينجياڭ باباي باسپا ىستەرى شەكتى سەرىكتىگىندە باسىلدى
فورمات 1/32 1230×880، 10.875 باسپا تاباق
2008 - جىل، قاراشا، 1 - باسپاسى
2008 - جىل، قاراشا، 1 - باسىلۋى
تيراجى: 1 — 3000
ISBN 978-7-228-12047-5
باعاسى: 15.00 يۋان

باسبادان

قازاق حالقىنىڭ اۋىز ادەبيەتى ٴوزىنىڭ كوركەمدىك - يدەيالىق نارىمەن، ەستەتيكالىق قۋات - تەگەۋرىنىمەن، ٴتۇر - جانرلارىنىڭ مولدىعىمەن، تاقىرىپتىق جانە سيۋجەتتىك بايلىعىمەن، قوعامدىق - الەۋمەتتىك جانە تاربيەلىك تەرەڭ ٴمان - مازمۇنىمەن ەرەكشەلەنەدى . ول كونە تاس داۋىرىندە پايدا بولىپ، تۇركىلىك تۇستى باستان كەشىرگەن، ودان بەرى دە قازاق حالقىنىڭ قالىپتاسۋ تاريحىمەن بىتە قايناسىپ، بىرگە جاساپ كەلە جاتقان تەڭدەسى جوق رۋحاني مۇرا. ول بايىرعى اتا - بابالارىمىزدىڭ نانىم - سەنىمدەرىنەن، تاريحىنان، تۇرمىس - تىرشىلىگىنەن، اسىل - ارمانى، بيىك مۇراتىنان جان - جاقتى ماعلۇمات بەرەدى ٴارى ۇلتتىق رۋحاني مادەنيەتتىڭ عاسىرلار تىزبەگىندەگى تاريحي وزگەرىسىن، ەتنيكالىق سانامەن قارايلاس ٴجۇرىپ وتكەن جولىن دا كوز الدىمىزعا ەلەستەتە الادى . اۋىز ادەبيەتىنىڭ شىعارۋشىسى دا، تاراتۋشىسى دا، تىڭداۋشىسى دا — حالىق. سوندىقتان ول شىن مانىندە، حالىقتىڭ ٴوز ەنشىسى بولىپ تابىلادى . ياعني اۋىز ادەبيەتى — حالىق شىعارماشىلىعىنىڭ ايرىقشا سالاسى، اۋىزشا شىعارىلىپ، اۋىزشا تاراعان كوركەم ادەبي تۋىندىلاردىڭ جيىنتىق اتاۋى. سونىمەن بىرگە عىلىم مەن مادەنيەتتە «حالىق شىعارماشىلىعى»، «حالىقتىڭ اۋىزشا ٴسوز ونەرى» دەيتىن اتاۋلار دا وسىعان جاقىن ماعىنادا قولدانىلادى. 1846 - جىلى اعىلشىن عالىمى ۆيليام تومس ۇسىنعان فولكلور (اعىلشىنشا حالىق دانالىعى) ٴسوزى دە

试读结束，需要全本PDF请购买 www.ertongbook.com

اۋىز ادەبيەتى اتاۋى ٴۇشىن حالىقارالىق عىلىمي اتاۋ رەتىندە قابىلدانعان. بۇلاردىڭ قاي - قايسىسى دا ٴبىرىنىڭ ورنىنا ٴبىرى قولدانىلىپ كەلەدى. باتىس ەۆروپا، امەريكا، اۋستراليا حالىقتارىنىڭ ۇعىمىندا بۇل ٴسوزدىڭ ماعىناسى تىم اۋقىمدى، ول حالىقتىڭ كيىم - كەشەك، قۇرال - جابدىق، ادەت - عۇرىپ، تۇرمىس - سالت، نانىم - سەنىم، سونداي- اق، ٴتۇرلى كوركەمونەرىن (پوەزيا، مۋزيكا، ٴبي، ويۋ - ورنەك، توقىما ونەرى، ت. ب) تۇتاستاي اتاۋ ٴۇشىن قولدانىلادى. بۇل جاعىنان العاندا ول تەك اۋىز ادەبيەتىن عانا ەمەس، «ەتنولوگيا»، «ەتنومادەنيەت» دەيتىن ۇعىمدارمەن دە ساباقتاسىپ، ماعىنالاسىپ جاتادى. قازاق ادەبيەت تانۋ عىلىمىنداعى «اۋىز ادەبيەت» دەگەن ۇعىم دا «فولكلوردىڭ» وسى مانىمەن ساباقتاس دەپ قاراۋعا ابدەن بولادى. بۇلار ٴبىرىن - ٴبىرى تولىق سيپاتتاي بەرەدى. اۋىز ادەبيەتىن زەرتتەيتىن عىلىمدى «فولكلور» دەپ اتاۋىمىزدا وسىعان بايلانىستى.

ٴبىز وسى ۇستانىمدى باسشىلىققا الا وتىرىپ، قازاق ادەبيەتىنە ەڭبەك سىڭىرگەن ٴبىر ٴبولىم عالىمداردى نەشە مارتە شەكە ٴتۇيىستىرىپ «قازاق اۋىز ادەبيەتىنىڭ قازىناسى» دەگەن فولكلور اتاۋىنا سيىمدى تاقىرىپتا ۇلاسپالى كىتاپ شىعارۋدى مىندەتكە الدىق. ماقسات — فولكلورعا جاتاتىن دۇنيەلەردى شاما بار تولىق قامتۋ. ويتكەنى، كوشپەلى قوعامدا فولكلور بەلگىلى ٴبىر الەۋمەتتىك توپتىڭ عانا شىعارماشىلىعى ەمەس، جالپى حالىقتىڭ جانى مەن قاراسىنا، باتىرى مەن بيىنە، بايى مەن كەدەيىنە ورتاق ونەر، امبەگە تيەسەلى مۇرا. سول تۇستا بۇكىل قوعام اۋىزشا ونەر مەكتەبى بولدى. وسىعان لايىق اۋىز ادەبيەتىنىڭ جۇگى دە وراسان زور بولدى. حالىقتىڭ تاريحي زەردەسى، فيلوسوفيالىق وي - تۇيىندەرى، پەداگوگيكالىق

تاجىريبەسى، ادامگەرشىلىك ولىشەمدەرى، كاسىپتىك ادەبيەتكە ٴتان كوركەمدىك سۋرانىستارى، تەاترلىق ونەرگە تيەسەلى ەسەسى اۋىز ادەبيەتىنە جۋكتەلدى. ٴىس جۋزىندە اۋىز ادەبيەتىنىڭ ارالاسپايتىن سالاسى قالعان جوق. ٴبىز بايىرعى اتا - بابالارىمىزدىڭ وسىنداي ونەر مەكتەبىنەن جارالعان بارلىق دۇنيەلەرىنىڭ باسىن بىرىكتىرىپ جالپى حالىققا، كەلەر ۇرپاققا، زەردەلى زەرتتەرمەندەرگە تابىس ەتۋ ماقساتىندا «قازاق اۋىز ادەبيەتىنىڭ قازىناسىن» الدارىڭىزعا تارتتىق.

قازاق اۋىز ادەبيەتى ۇلكەن تولعادان باسپا ٴسوز بەتتەرىندە جارىق كورىپ بولدى. ٴبىراق، ٴالى دە شاشىراندى كۇيدە. رەفورما جاساپ، ەسىك اشۋدان بەرگى 30 جىل بويى شينجياڭ حالىق باسپاسىنان اڭىز - ەرتەگىلەر، قارا ولەڭدەر، قيسا - داستاندار، قازاق ەمشىلىگى، دەنە تاربيە، ۇلتتىق اس - تاعامدار، ت.ب. فولكلورعا قاتىستى دۇنيەلەر ۇزبەي جارىق كورىپ كەلەدى. 1979-جىلدان باستاپ «شالعىن» جۋرنالىن شىعارىپ اۋىز ادەبيەتىنىڭ العاشقى سونى مۇرالارىن جيناپ، تۇڭعىش توپتا باسىلىم كورسەتتى. ٴبىز بۇل جولى وسى نۇسقالاردى نەگىزگە الا وتىرىپ جانە ەلىمىزدىڭ ٴىشى - سىرتىندا باسىلىم تاپقان نۇسقالارىن سالىستىرۋ، سارالاۋ، تولىقتاۋ، رەتتەۋ ارقىلى جانرلار بويىنشا جۇيەلى قۇراستىرىپ وتىرمىز.

قازاق اۋىز ادەبيەتىنىڭ ٴتۇر - جانرلارى مول جانە كۇردەلى بولىپ كەلەتىندىكتەن جانرلىق جاقتان ٴبولۋ بىزگە قيىندىق تۋدىردى. ٴتۇرلى تانىمدار ارا تالاس - تارتىستان سوڭ اقىندار ايتىسى، اڭىز - ەرتەگىلەر، باتالار، جاڭىلتپاشتار، جۇمباقتار، جىراۋلار جىرلارى، زاڭ - جارعىلار، كۇلدىرگىلەر، قارا ولەڭدەر، قيسا - داستاندار، ماقال - ماتەلدەر، مىسال - تامسىلدەر، تۇرمىس - سالت جىرلارى، ۇلەسكەرلەر، ۇلتتىق

ويىندار، حالىق اندەرى، شەجىرە، شەشەندىك سوزدەر دەپ ون سەگىز توپقا جىكتەدىك. عىلىمي ٴبولۋ جاعىنا قاتاڭ تالاپ قويعانىمىزبەن كەيبىر وقشاۋ قالاتىن جانرلاردى وسى توپتىڭ ىڭعايلى بىرىنە تەلىدىك. مىسالى: ميفتەرگە قايسىلار جاتادى، اڭىزدارعا قايسىلار جاتادى دەگەن سياقتى ماسەلەلەرگە كەلگەندە پىكىر بىرلىگىنە كەلە الماعاندىقتان «اڭىز ـ ەرتەگىلەر» دەگەن ٴبىر اتپەن جىبەرىپ ىڭعايىنا قاراي ورنالاستىردىق. ماقال ـ ماتەلدەر بۇدان بۇرىنعى باسىلىمداردىڭ جانە شەتەلدەگى باسىلىمداردىڭ بارىندە تاقىرىپتارعا بولىنگەن، ٴبىراق، مۇندايدا ماقال ـ ماتەلدەر وتە كوپ قايتالانادى، ويتكەنى، قازاقتىڭ ٴبىر ماقالى بىرنەشە ماعىنا بەرىپ، بىرنەشە تاقىرىپتى قامتيدى. سوندىقتان ٴبىز الفاۆيت تارتىپكە سالىپ (ٴبىرىنشى جولدىڭ ٴبىرىنشى دىبىسىن نەگىزگە الىپ) شىعاردىق. حالىق اندەرىنىڭ قاي ٴبىرىن الساق تا تۋىلۋ اڭىزى، تاريحى بار ٴارى حالىقتىق قاسيەتى بويىنشا كوپ ۆاريانتتى. ٴبىز حالىق اراسىنا ەڭ كوپ تاراعان ٴبىر نەمەسە بىرنەشە ۆاريانتىن نەگىز ەتتىك. سونىمەن بىرگە مۇمكىندىگىنشە ەڭ بايىرعى نۇسقاسىن الۋدى ولشەم ەتتىك. ال، بەتاشار مەن باتالار تومىندا دا وسى ٴۇردىستى ۇستاندىق، نەگىزىنەن حالىقتىق سيپات العان تۋىندىلاردى بەردىك. قالعان پىكىردى وقىرمان ٴوز قولدارىنا العان سوڭ ايتار دەپ وسى بويىنشا باسۋعا كەلىستىك.

شينجياڭ حالىق باسپاسى

2008 ـ جىل، شىلدە

مازمۇنى

اي اتا مەن اي اپا 1
اي مەن كۇن 1
اي بەتىندەگى اق داق 2
اسپاننىڭ بيىكتەۋى 3
اقفۋ ارۋ 4
اسپان پەرىلەرى 4
ايسۇلۋ مەن ايۋ باتىر 7
اي مەن جۇلدىز 10
باباي تۇكتى شاشتى ٴازىز اۋليەنىڭ الداشى شاپالاقتاۋى 13
باق قاراسا قىدىر داريدى 14
بايعۇز 15
جالاڭاش بابا 17
جەتى قاراقشى مەن ۇركەر 18
جەتى قابات كوكتىڭ سيپاتى 20
جاساعان 21
جەرمەن كوكتىڭ جارالۋى 21
جۇلدىز 22
جەر انا 23
جالماۋىز كەمپىر 25
جەزتىرناق (1) 29
جەزتىرناق (2) 30
كيەلى تەرەك 34

کوك بوُقا 34
قارىنبايدىڭ مالى 35
قوُدايدىڭ الەمدى جاراتۋى 37
قازىعوُرت تاۋى 38
ماڭگى سۋ 41
مالداردىڭ ارىزدانۋى 42
سارى جوُلدىز 43
«توُيە بويىنا سەنىپ جىلدان قوُر قالىپتى» 44
ٴتورت توُلىك مالدىڭ توركىنى 45
ٴوُش ارقار، ٴوُش مەرگەن 46
شولپان 47
ايداعاردى ەمدەگەن بالا 48
التىن جوُزىك 50
اڭشى قارلىباي 55
ارىستان مەن توُلكى 57
ايۋ مەن جىلان 58
ايۋ مەن قاباننىڭ سايىسى 59
التىن ٴموُيىز 61
اقىماق قاسقىر 65
اشكوزدىڭ اجالى - تاماعى، قۋدىڭ اجالى - امالى 67
اش قاسقىردىڭ دامەسى 68
اركىمنىڭ توُعان جەرى وزىنە ٴجاننات 69
بالا مەن قارلىعاش 70
بودەنەنىڭ قوُلىعى 76
بودەنەدە قالايشا قوُيرىق جوق 79
بوزىنگەن 81
دومبىراشى تەكە 92

ٴدىلدا ... 96
ەلىتكىش ۇكى ... 101
ەمسەك قاسقىر ... 102
جەتىم بالا مەن تۇلكى ... 103
جوقشى جىگىت ... 108
جۇيرىك سيىر ... 117
جاقسى مەن جامان ... 118
كوك الا بيە مەن كوك كۇشىك ... 123
كۇشىك پەن مىسىق ... 128
قايىرىمسىز بارىس ... 130
قوتىر تورعاي ... 132
قىزىل مىسىق ... 134
قاسقىر مەن سيىر ... 140
قاسقىر مەن تىرنا ... 141
قاسقىردىڭ اجالى ... 144
قارعا بالاسىن «اپپاعىم» دەر، كىرپى بالاسىن «جۇمساعىم» دەر ... 146
قارعانىڭ بوسپەلىگى ... 147
قوشقارمەن تەكە ... 148
مايمىلدىڭ ٴولىمى ... 165
ماقتا قىز بەن مىسىق ... 167
مايمىل مەن شەگىرتكەنىڭ سايىسى ... 169
مىسىق پەن تىشقان ... 172
ون جانۋار ... 173
وپا ... 183
وگىز، ايعىر، جولبارىس ... 186
ٴپىلدىڭ ٴىسى تىشقانعا ٴتۇسىپتى ... 190
سايقال تۇلكى مەن موماقان كەكىلىك ... 191

试读结束，需要全本PDF请购买 www.ertongbook.com

تايلاق، تايىنشاي تاي 193
تىشقان مەن جىلان 197
تۇلەن 198
تۇلكى قويشى، ايۋ 200
تۇلكى مەن بودەنە 203
تۇلكى مەن ەشكى 205
تۇلكى مەن قۇر 205
تۇلكى مەن قاسقىر 207
تۇلكىنىڭ تاپقان «ٴدارىسى» 210
تۇيە، ارىستان، قاسقىر جانە تۇلكى 212
تۇلكى، تاسباقا جانە كەنە 219
تۇلكى مەن مايمىل 220
ۇرت ەتىڭدى دە جەيمىن عوي 223
حايۋان ٴتىلىن بىلەتىن جولاۋشى 224
اسانقايعى 229
اسانقايعىنىڭ جەلمايامەن جەر كەزۋى 231
اسانقايعىنىڭ التايعا ساپارى 237
اسانقايعىنىڭ جەر ۇيىقتى ىزدەۋى 239
الدار كوسە 241
الدار كوسە مەن حان 247
الدار كوسە مەن سايتان (1) 248
الدار كوسە مەن سايتان (2) 249
الدار كوسە مەن قۇ جاۋىرىن 254
الدار كوسە مەن دوسى 257
الداركوسە مەن الاشا حان 260
الداردىڭ شىق بەرمەس شىعايبايعا قوناق بولۋى 266
اقىلدى كەلىن 272

اباق كەرەيدىڭ ورتا ٴجۇزدىڭ ۇلى تويىندا باس بايگە الۋى.....276
اراسان مەن قوراسان 278
اباق كەرەيدىڭ تورە ىزدەۋى 279
اقتابان شۇبىرىندى 282
اجىنىڭ حانىم دا قاتىن 283
الپىس بەسىك 286
التىن بۇزاۋلى سيىر جانە كيەلى ۇڭگىر 287
اقتاي داراسى 289
ايداعاردان قالعان ٴۇش تال تۇك 292
امانات 293
اباق اپانىڭ اق تاسى 295
الاش جانە ٴۇش ٴجۇز 296
ارعىنداردىڭ ارعى اتاسى 298
الشىن ارىق مەرگەن 299
اقساق قۇلان 301
قوجامجاس كۇيى 303
ايۋ ٴبيى 305
ات ـ شاپان ايىپ 305
امىر تەمىر حاننىڭ ۇرىلاردى ۇستاۋى 309
الەننىڭ اقشيى 311
بەردىقوجا باتىر 312
بوستەك سال 326
بازار سال 328
بويداش باقسى 333

اي اتا مەن اي اپا

قىپشاقتار ٴوز رۋىنىڭ ەڭ العاشقى اتا ـ انالارى ــــ «اي اتا» مەن «اي اپا»، لايلى سەل اعىزىپ كەلىپ ۇڭگىر تاسقا تولتىرعان بالشىقتان بەينەلەنىپ، توعىز اي بويى كۇن نۇرى قىزدىرىپ، جەلدىڭ ۇرلەۋى ارقىلى كەۋىپ، جانداىنىپ ادام بولىپ جارالعان، مۇنان سوڭ «اي اتا» (ەر) مەن «اي اپا» (ايەل) ٴبىر ـ بىرىنە قوسىلىپ بالالى بولعان، ولاردىڭ ۇرپاقتارىنان رۋلى ەل وسكەن دەسەدى.

اي مەن كۇن

جەر ـ جاھاندى نۇرلاندىرعان اي مەن كۇن ٴبىرى ـ بىرىنە قوسىلا الماعان عاشىق ـ ماشىقتار. اي ــــ ارۋ، كۇن ــــ كۇيەۋ ەكەن.

جەر مەن كوك جارالىپ، قاراڭعى مەن جارىق، كۇندىز بەن ٴتۇن ايىرىلاردا الدىمەن كۇن تۋىپ، كۇندىزدى يەمدەنىپتى دە، ارتىنان اي تۋىپ، تۇنگە قالىپتى. كۇندىز بەن ٴتۇن ٴبىرىن ـ ٴبىرى قۋالاپ كوشە بەرەدى، ٴومىر بويى ولاردىڭ ٴورىس ـ قونىسى ايقاسپايدى. سول سەبەپتى بۇل ەكى عاشىق ٴبىرى ـ بىرىنە ىنتىق بولىپ، قانشا ىزدەسە دە كەزدەسە المايدى.

ٴبىراق بۇلار استه ٴۇمىت ۇزبەيدى، جارقىن جۇزدەرىنەن شۇعىلا شاشىپ كۇلىمدەيدى. كەيدە قاتتى قايعىرىپ، قاباعىنان قار جاۋادى. كۇنىنىڭ كوزىن، ايدىڭ ٴجۇزىن قاپتاعان قارا بۇلت ــــ ولاردىڭ قايعى ـ مۇڭى، جاڭبىر ــــ ولاردىڭ ساعىنىشىنان

ساۋلاعان كوز جاسى ەكەن.

عاشىقتىقتىڭ ٴسۇيىنىش - كۇيىنىشى، اسىرەسە، اي ارۋعا قاتتى باتادى. ول اي سايىن ۇمىتپەن تولىپ، قايعىمەن سولىپ وتىرادى. كۇن كوكسەگەن كۇدەرمەن كۇن ساناپ كوركەيگەن اي ارۋ ون بەسىندە تولىقسىپ شىعىستان شىقسا، باتقان كۇننىڭ ٴسونىپ بارا جاتقان شاپاعىن كورەدى. ال، ەرتەڭىندە تاڭ اتا كەشە كەشتە اي شىققان جەرگە كۇن كۇيەۋ كەلەدى. ٴبىراق، ايدىڭ اۋىلى الدەقاشان الىسقا كوشكەن. ٴسويتىپ، ارمان مەن ساعىنىش، ٴۇمىت پەن وكىنىش، كۇندىز بەن ٴتۇن قۇيرىق تىستەسىپ اينالا بەرەدى، اينالا بەرەدى... سانامەن سارعايعان اي ارۋ قارماقتاي يىلەدى. ٴتىپتى ونىڭ جارقىن جۇزىنە ٴاجىم جولاعى دا تۇسكەن.

اي بەتىندەگى اق داق

تەگىندە اي مەن كۇن ەكەۋى ەكى اۋىلدىڭ اسقان سۇلۋ ەكى قىزى ەكەن. ٴبىرىنىڭ اتى — ايسۇلۋ، ەندى ٴبىرىنىڭ اتى — كۇنسۇلۋ دەپ اتالىپتى. ايسۇلۋ ايشىلىق جەردى نۇر ساۋلەسىمەن جارىق قىلسا، كۇنسۇلۋ كۇنشىلىك جەردى نۇر شۋاعىمەن جارىق قىلادى ەكەن.

بۇل ەكەۋى سۇلۋلىق پەن كورىكتىلىككە تالاسىپ ٴوزارا ٴوش بولىپتى. اي كۇننەن دە سۇلۋ بولىپتى. ٴبىر كۇنى كۇنسۇلۋ ايسۇلۋعا: «سەنىڭ نۇرىڭ نەتكەن ادەمى» دەيدى. وسى كەزدە ايسۇلۋ ٴوز كەلبەتىنە قاراي بەرگەندە كۇنسۇلۋ ونىڭ بەتىن تىرناپ الادى. سونىمەن ايسۇلۋ بۇرىنعىداي نۇرلانا الماي بەتىنە وشپەس داق ٴتۇسىپ قالادى.

سونان بەرگى زاماندا اي كۇندىز - ٴتۇنى كۇندى قۋالاپ، ال كۇن كۇندىز - ٴتۇنى قاشىپ ٴجۇر ەكەن. ەگەر قاي كۇنى اي

كٷندى قۋىپ جەتىپ بەتىن تىرناسا، دٷنيە ـ جاھان اشىلماس
قاراڭعىلىققا باتادى ەكەن.

اسپاننىڭ بيىكتەۋى

سوناۋ ەرتەدە اسپان كەڭىستىگى مەن جەردىڭ ارالىعى وتە جاقىن بولىپ، ٴۇي توبەسىنەن ونشا پارىقتالمايدى ەكەن. كٷن مەن اي تەك وسى الاسا اسپان كەڭىستىگىنىڭ ٷستىنەن ينالىپ تۇرادى ەكەن. ول كەزدە جۇلدىزدار دا ونشا الىس بولماسا كەرەك. تٷندە جۇلدىزداردىڭ نۇرىمەن جەر بەتى جارىق بولىپ تۇرادى ەكەن. قىسقاسى، ول كەزدە كٷن، اي، جۇلدىز، بۇلتتاردىڭ بارلىعى دا ادامداردىڭ قاسىندا بولىپ، بۇل دٷنيە بەينە ٴجانناتقا ۇقساپ تۇرادى ەكەن.

سول زاماندا ٴبىر ايەل مالاي بولىپتى. ول اسپاننىڭ جەر بەتىنە جاقىن تۇرۋىن جاقتىرمايدى ەكەن. ويتكەنى، ول ٴار كٷنى ەرتە تۇرىپ اۋلا ٴىشىن سىپىرعان كەزدە، اسپاندا قالىقتاپ جٷرگەن بۇلتتار ۇنەمى ونىڭ سىبىرتكىسىنىڭ سابىنا بەينە شۇيكەدەي ورالىپ الادى ەكەن. سونىمەن الگى ايەل ٴبىر كٷنى قاتتى اشۋلانىپ، اۋزىنا كەلگەنىن ايتىپ، اسپاندى قارعاپ ـ سىلەپتى.

ەرتەسى تاڭەرتەڭ الگى مالاي ايەل كٷندەگى ادەتى بويىنشا دالانى تاعى دا سىپىرا باستاپتى. بۇلت پەن تۇمان تاعى دا سىبىرتكىسىنە ورالىپ اۋرەلەپتى. ونىڭ تاقاتى تاۋسىلىپ، قاتتى قاھارلانىپ اسپانعا ەكى كوزىن قاداپ: «سەن، لاعىنات اتقىر، الىسىراق تۇرساڭ بولماي ما؟» دەپ سىبىرتكىمەن اسپاندى ايامای ۇرىپتى. مالاي ايەلدىڭ بۇل قىلىعىنا شامدانعان اسپان قاتتى رەنجىپ، جوعارى كوتەرىلىپ، بارعان سايىن بيىكتەپتى.

ٴسويتىپ، ول ەندى ادامزات بالاسىنا جاقىن تۇرعىسى كەلمەي الىستاي بەرىپتى. الىستاي بەرىپتى، سول الىستاعانىنان ٴالى الىستاپ بارادى ەكەن...

اققۋ ارۋ

ەرتە زاماندا قادىرقالشا دەگەن باتىر قولباسى بولادى. ول قول باستاپ، شەرۋ تارتىپ، تالاي ـ تالاي جورىقتار مەن سوعىستاردى باسىنان وتكىزەدى. ٴبىر جولعى شايقاستا اۋىر جارالانعان قادىرقالشا ەلسىز، سۋسىز جاپان تۇزدە جالعىز قالادى. جاراقاتتان قينالىپ، شولدەن بۇرلىعىپ، ابدەن تيتىقتاعان قولباسى قانشا قارمانسا دا جۇرۋگە شاماسى كەلمەي جىعىلادى. ٴولىم حالىندە جانتالاسىپ جاتقان كەزىندە اسپاننان ٴبىر اققۋ ۇشىپ كەلىپ اۋزىنا سۋ تامىزىپ، ونى شولدەن قۇتقارىپ الادى دا، ايدىن — شالقار كولدىڭ جاعاسىنا باستاپ بارادى. الگى قۇس اققۋ بولىپ قۇبىلىپ كەلگەن پەريزات ارۋ ەكەن. ۇستىندەگى اققۋ تەرىسىن سىپىرىپ تاستاپ ارۋ قىزعا اينالىپ، قادىرقالشانىڭ جاراسىن ەمدەپ جازادى دا، كەيىن قادىرقالشامەن ۇيلەنەدى. بۇدان تۋعان ۇل «قازاق» اتانادى. قازاقتان: اق ارىس، بەك ارىس، جان ارىس دەگەن ٴۇش ۇل تۋىلادى. اق ارىستان ۇلى ٴجۇز، بەك ارىستان ورتا ٴجۇز، جان ارىستان كىشى ٴجۇز تايپالارى تارايدى.

اسپان پەرىلەرى

ادام پەندەسى ٴام ونىڭ تۇراعى بولعان جەر جارالۋدان ىلگەرى كۇللى الەمدى پەرىلەر بيلەگەن ەكەن. التى قات اسپانىنىڭ استى تەڭىز بولىپتى دا، اسپان — اسپان پەرىسىنىڭ، تەڭىز — سۋ

4

试读结束，需要全本PDF请购买 www.ertongbook.com